

SEMANTIČKE MOGUĆNOSTI ATRIBUTIVNE SINTAGME S PARTIKULOM »VON«

ŽELJKA MATULINA

UDK 803.0-54

Na mjesto prijašnje genitivske konstrukcije dolazi u suvremenom njemačkom jeziku sve češće prepozicionalna konstrukcija s »von«. Unutar ovako nastalih prepozicionalnih konstrukcija, koje su prema svojoj funkciji atributi, pokazuju se vrlo različiti semantički odnosi. Prema određenim semantičkim kriterijima svrstat ćemo ih i opisati, vodeći računa i o njihovoj nekadašnjoj osnovi, tj. genitivskoj konstrukciji. U nekim slučajevima nije lako dati odgovor na pitanje, u kojoj je mjeri pojedini atribut autosemantičan. Pokazalo se da najveći broj prepozicionalnih atributa s »von« iskazuju partitivni odnos.

Unutar prepozicionalne grupe s *von*, koja je u našem slučaju zamjena prvobitnog atributivnog genitiva, ne pokazuje se uvijek isti značenjski odnos između dviju imenica i partikule *von*. Već sam na drugome mjestu opisala značenjski odnos kod eksplikativnog, definitivnog i kvalitativnog atributa,¹ a sada ću na isti način prikazati značenjske odnose kod ostalih atributivnih sintagmi s partikulom *von*. Zbog jednostavnosti nazivamo ih ovdje atributima:*

1. objekatski atribut (*Attribut des Objekts*)
2. partitivni atribut (*Partitives Attribut*)
3. subjekatski atribut (*Attribut des Subjekts*)
4. posesivni atribut (*Possessives Attribut*)
5. autorski atribut (*Attribut des Autors*)
6. kreativni atribut (*Attribut der Bildung*)
7. liderski atribut (*Attribut der Repräsentanz*)
8. atribut nosioca svojstva (*Attribut des Eigenschaftsträgers*)
9. atribut prikazanog objekta (*Attribut des dargestellten Objekts*)

* Pri svrstavanju atributa rukovodila sam se statističkim podacima, tj. učestalošću pojedinog atributa. Kao osnova za moje istraživanje poslužio mi je »Mannheimski korpus«, koji sadrži djela iz suvremene njemačke književnosti, popularno znanstvene studije i članke, te najreprezentativnije njemačke novine i časopise.

10. atribut geografskih pojmova (*Attribut der geographischen Begriffe*)
11. atribut pripadnosti (*Attribut der Zugehörigkeit*)
12. atribut produkta (*Attribut des Produkts*).

1. Objekatski atribut

Objekatski atribut ili *attributum obiectivum* najčešći je od svih navedenih atributa. Naziv je dobio po objekatskom genitivu, koji u suvremenom njemačkom jeziku sve više odumire. Iako je to vrlo poznata pojava, u gramatikama njemačkog jezika jedva se i spominje. U Dudenovoj gramatici² govori se o zamjeni genitiva pomoću prepozicionalnog izraza *s von* i to u onim slučajevima, gdje atributivna imenica općenito uvodi biće ili predmet koji označava:

*der Ankauf von Kleidern*³
(= *Kleider werden gekauft*).

Ovdje je imenica u pluralu *Kleider* objekt imenici *Ankauf*. Isto tako imamo:

*zur Erklärung von Tatauierungssitten*⁴
(= *Tatauierungssitten werden erklärt*)

*die geistlich-sittliche Vernichtung von Millionen
Deutscher*⁵
(= *Millionen Deutscher werden vernichtet*)

die Aufführung von Dramen
(= *Dramen werden aufgeführt*).

U eventualnim rečenicama imenica uvedena partikulom *von* ima la bi uloga o b j e k t a.

2. Partitivni atribut

Partitivni atribut ili *attributum partitivum* je u gramatikama njemačkog jezika već dobro poznata opisna konstrukcija *s von*, jer je partitivni genitiv od svih genitiva najugroženiji. Kod

¹ Zeljka Matulina, »O eksplikativnom i definitivnom atributu«, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, sv. 17/1977—78, str. 219—226.

² Zeljka Matulina, »O kvalitativnom atributu i njemu sličnim konstrukcijama u njemačkom jeziku«, *Strani jezici*, 4/1979, str. 226—230.

³ Duden, *Grammatik der deutschen Gegenwartssprache*, Mannheim, 1966.

⁴ Duden, nav. dj., str. 473.

⁵ iz: *Bild der Wissenschaft*, siječanj-ožujak 1967, rečenica br. 8139.

⁶ Karl Jaspers, *Die Atombombe und die Zukunft des Menschen*, München, 1958, rečenica br. 4287.

H. Brinkmanna⁶ nalazimo puno pojedinosti o zamjeni partitivnoga genitiva, ali termin partitivni atribut uopće se nigdje ne upotrebljava, kao uostalom ni kod ijednog od autora gramatika njemačkog jezika.

Prema Brinkmannu najvažnije značenje partikule *von* jest odvajanje od nekog mjesta (*Loslösung von einer Stelle*). To odvajanje, izdvajanje, može biti i izdvajanje iz neke cjeline (*Lösung von einem Ganzen*). »Odnos koji pri tome postoji ili nastaje također je identičan s partitivnim«. ⁷ Tako on navodi primjere u kojima jasno dolazi do izražaja partitivnost, a koja u isto vrijeme znači i izdvajanje iz cjeline:

Nimm dir das Brot!

*Nimm dir von dem Brot!*⁸

U prvom primjeru treba uzeti predmet koji pripada vrsti označenoj imenicom *Brot*, a u drugom primjeru treba od istoga predmeta uzeti samo jedan dio.

Istu razliku pravimo između:

Gib ihm das Essen!

*Gib ihm von dem Essen!*⁹

Analogno tome, ali u figurativnoj upotrebi, imamo:

*Ich wünsche mir eine Scheibe von Marias Schlaf.*¹⁰

Razumljivo je da je ovdje *eine Scheibe* (= kriška, komad) posve apstraktan pojam.

Cjelina od koje se odvaja jedan dio je kvantitativna tj. promatramo je kao numeričku veličinu. Stoga se samo po sebi razumije da je i dio koji se izdvaja iz te cjeline zamišljen kao numerička veličina. Djeljiva je ona cjelina koja je zamišljena kao mnoštvo (*Vielheit*), tj. kao imenica u pluralu: *viele von meinen Freunden*, skupni pojam u singularu: *der Beste von der Klasse*, geografski pojam: *ein Teil von Europa*.¹¹

⁶ Hennig Brinkmann, *Die deutsche Sprache*, Düsseldorf, 1971.

⁷ Brinkmann, *nav. dj.*, str. 170.

⁸ Brinkmann, *nav. dj.*, str. 170.

⁹ Brinkmann, *nav. dj.*, str. 170.

¹⁰ Günther Grass, *Die Blechtrommel*, Frankfurt/M., 1962, rečenica br. 1699.

¹¹ Brinkmann, *nav. dj.*, str. 170.

3. Subjekatski atribut

Subjekatski atribut je zamjena prijašnje genitivske konstrukcije (*genitivus subiectivus*). U genitivskoj konstrukciji, npr. *des Frühlings Erwachen*,¹² imenica u genitivu ima funkciju subjekta, pa bi eventualna rečenica glasila: *Der Frühling erwacht*. Helbig i Buscha nazivaju takav odnos odnosom subjekta i predikata (*Subjekt-Prädikats-Verhältnis*). Tako na primjer

die Lösung des Schülers,

što bi značilo:

der Schüler hat (die Aufgabe) gelöst

ili *der Schüler löst (die Aufgabe),¹³*

odnosno, da je *der Schüler* vršilac radnje, subjekt. Takav odnos spomenuti autori suprotstavljaju odnosu objekta i predikata (*Objekt-Prädikats-Verhältnis*) i pokazuju ga na sljedećem primjeru:

die Lösung der Aufgabe,

što bi značilo:

(der Schüler) löst die Aufgabe¹⁴

ili drugim riječima:

die Aufgabe wird gelöst.

U prvom slučaju radi se o subjekatskom, a u drugom slučaju o objekatskom genitivu. Takav bi se značenjski odnos zadržao i u opisnim konstrukcijama s partikulom *von*, kao npr.:

Pfiffe von Sandmäusen.¹⁵

U eventualnoj rečenici imala bi imenica iz atributivne sintagme ulogu subjekta, pa bi bilo:

Sandmäuse pfeifen.

Isto se može primijeniti i na sljedeće primjere:

ich höre gar nichts, ausgenommen das Rieseln von Sand nach jedem Schritt,¹⁶

die unterschiedliche Wirkung von Farben.¹⁷

¹² Emilija Grubačić, *Njemačka gramatika, Sintaksa*, Sarajevo, 1969, str. 20.

¹³ Gerhard Helbig — Joachim Buscha, *Deutsche Grammatik*, Leipzig, 1974, str. 524.

¹⁴ Helbig-Buscha, *nav. dj.*, str. 524.

¹⁵ Max Frisch, *Homo Faber*, Frankfurt/M., 1957, rečenica br. 462.

¹⁶ Frisch, *nav. dj.*, rečenica br. 459.

¹⁷ iz: *Urania*, Leipzig, 1966—1967, rečenica br. 9268.

U prvom primjeru je subjekt *Sand* (*Sand rieselt*), a u drugom *Farben* (*Farben wirken unterschiedlich*).

4. Posesivni atribut

Osnova posesivnom atributu (*attributum possessivum*) je istoimeni *genitivus possessivus*. Njime se označava odnos vlasništva, posjedovanja. Posesivni genitiv pripada prošlosti, a na njegovu je mjestu danas najčešće prepozicionalna grupa s *von*.

Das ist der Bruder von der Frau Meier,¹⁸

što znači: *Frau Meier hat einen Bruder*.

Evo još nekoliko primjera:

*aus der Ratzeburger Ruderschule von Karl Adam*¹⁹
(= *Karl Adam hat eine Ruderschule*,
Karl Adam führt eine Ruderschule, itd.),

*im Hause von Herrn Grauer wohnt Herr Schulze*²⁰
(= *Herr Grauer hat ein Haus*),

*dort fiel er in die Hände von Frauen*²¹
(= *Frauen haben Hände*).

U svim navedenim primjerima moguć je i genitiv, a u zadnjem primjeru atributivna sintagma s *von* može se iskazati i složenicom, tj.: *dort fiel er in die Frauenhände*, pa nas to upućuje na varijantnost koja je upravo kod posesivnog atributa vrlo česta. Slični su primjeri:

also keine Namen von Fächern, in denen man Dichtungen unterbringen kann.²²

Druga bi mogućnost bila genitiv, tj. *Namen der Fächer*, a treća složenica: *keine Fächernamen*.

Iste tri mogućnosti imamo i u ovome primjeru:

daß die einzelnen Disziplinen immer mehr auseinanderfielen, immer mehr Bereich von Spezialisten wurden,²³

¹⁸ Duden, *nav. dj.*, str. 473.

¹⁹ iz: *Bildzeitung*, veljača 1967, rečenica br. 3434.

²⁰ Karl Ulrich, *Wehr dich, Bürger*, Bielefeld, 1960, rečenica br. 2027.

²¹ iz: *Bildzeitung*, siječanj 1967, rečenica br. 3181.

²² Emil Staiger, *Grundbegriffe der Poetik*, Zürich-Freiburg, 1966, rečenica br. 1909.

²³ Peter Bamm, *Ex Ovo. Essays*, Stuttgart, 1963, rečenica br. 996.

tj. a) prepozicionalna grupa s *von*: *Bereich von Spezialisten*

b) genitiv: *Bereich der Spezialisten*

c) složenica: *Spezialistenbereich*.

U sva tri slučaja značenje ostaje nepromijenjeno.

5. Autorski atribut

Autorski atribut (*attributum auctoris*) nosi naziv po autorskom genitivu (*genitivus auctoris*), a označava autora, stvaraoča djela. Značenjski odnos unutar ove atributivne sintagme jest odnos stvaranja (*Verhältnis des Schaffens*), kako su ga nazvali Helbig i Buscha;²⁴ agens stoji u genitivu, odnosno konstrukciji s *von*:

der Werk des Dichters

(= *der Dichter hat das Werk geschaffen*),

die Bilder von Albrecht Dürer

(= *A. Dürer ist der Autor*),

keine Modelle von Dior und keine Roben aus römischen Ateliers,²⁵

die Berliner Dissertation von Waldemar Haupt.²⁶

Većinom se radi o zamjeni genitiva zbog toga što je genitiv vlastito ime, odnosno kad već prethodi genitivska konstrukcija: »*Hans Sachsens poetische Dichtung*« von Goethe.²⁷

Međutim, ne samo zbog naprijed navedenih razloga. Konstrukcija s *von* je u pisanom književnom jeziku neophodna da bi se izbjegao nespozum u onim slučajevima gdje atributivna imenica imenuje autora:

die Bilder von Albrecht Dürer.

Kad bismo za isto željeli upotrijebiti genitivsku konstrukciju, pa kazali *die Bilder Albrecht Dürers*, moglo bi lako doći do nesporazuma, tj. moglo bi se shvatiti da su to slike (*Bilder*) drugih autora u njegovu privatnom vlasništvu, ili čak slike na kojima je on sam prikazan. S druge strane, atributivna sintagma *die Bilder von Albrecht Dürer* mogla bi u isto vrijeme biti:

a) autorski atribut, tj. Albrecht Dürer je autor slika

b) posesivni atribut, tj. Albrecht Dürer je vlasnik slika

c) atribut prikazanog objekta, tj. slike prikazuju Albrechta Dürera.

²⁴ Helbig-Buscha, *nav. dj.*, str. 524.

²⁵ Rudolf Pörtner, *Die Erben Roms*, Düsseldorf, 196, rečenica br. 1022.

²⁶ Otto Behaghel, *Deutsche Syntax*, I—IV, Heidelberg, 1923—32, str. 538.

²⁷ Walther Jung, *Grammatik der deutschen Sprache*, Leipzig, 1967, str.

Kod Helbiga i Busche ukazuje se također na tu raznovrsnost značenja, ali se daju primjeri samo za genitivsku konstrukciju. Tako *das Bild Goethes* može značiti:

- a) *Goethe als Besitzer des Bildes*
- b) *Goethe als Schöpfer des Bildes*
- c) *Goethe als das auf dem Bild dargestellte Objekt.*²⁸

Duden napominje da se genitiv upotrebljava ondje, gdje ne-
sporazum nije moguć: *die Lieder Schuberts.*²⁹ E. Grubačić upozorava na srodnost autorskog genitiva sa subjekatskim. »Autorski genitiv označava autora, a ovisni supstantiv djelo: *die Dichtungen Homers.*»³⁰ Autor radnje je u isto vrijeme i pokretač radnje, začetnik, agens, a u eventualnoj rečenici on bi bio subjekt, pa odatle bitna srodnost sa subjekatskim atributom:

das Werk des Dichters;

znači: *der Dichter hat das Werk geschaffen.*

6. Kreativni atribut

Kreativni atribut (attributum creativum) ili atribut tvorbe izdvaja se na neki način od ostalih atributa. Njime se izražava odnos tvorbe (njem. *bilden* = tvoriti), kreiranja, stvaranja. Ukoliko bismo nadopunjavali popis značenjskih odnosa kod genitivskih atributa, koji vrlo slikovito prikazuje gramatika Helbiga i Busche,³¹ onda bismo odnos koji vlada kod našeg kreativnog atributa mogli nazvati *bilden-Verhältnis*. Slično eksplikativnom atributu i ovaj se atribut često pojavljuje kao stilsko sredstvo, kao pjesnička metafora.

Primjeri:

*dass im Laufe der Zeit unter ihren Händen eine Welt von kerngesunden Schurken entsteht.*³²

To bi značilo: *kerngesunde Schurken bilden eine (ganze) Welt*, ili, drugim riječima: *es entsteht eine ganze Menge kerngesunder Schurken.*

I kod ovog atributa postoji višeznačnost. U isto vrijeme možemo *eine Welt von kerngesunden Schurken* shvatiti kao

a) kreativni atribut

= *kerngesunde Schurken bilden eine Welt*

b) posesivni atribut

= *kerngesunde Schurken haben eine (ganze) Welt für sich*

²⁸ Helbig-Buscha, *nav. dj.*, str. 524.

²⁹ Duden, *nav. dj.*, str. 473.

³⁰ Grubačić, *nav. dj.*, str. 20.

³¹ Helbig-Buscha, *nav. dj.*

³² Bamm, *nav. dj.*, rečenica br. 996.

c) atribut tematike

= *die Welt enthält kerngesunde Schurken.*

Isto imamo i u primjeru:

*nur in einem Reich von Engeln gäbe es sie nicht,*³³

gdje *ein Reich von Engeln* može označavati

a) kreativni odnos: *Engel bilden ein Reich*

b) posesivni odnos: *Engel haben ein Reich*

c) tematski odnos: *das Reich enthält (nur) Engel.*

Daljnji primjeri:

*eine ganze Reihe von Vermutungen liess sich daran knüpfen*³⁴

(= *Vermutungen bilden eine Reihe*).

Eine Reihe von... ima i partitivno značenje, tj. ako *Vermutungen* shvatimo kao jednu veliku cjelinu iz koje izdvajamo samo jedan dio, jedan red, jedan niz, *eine Reihe*. Isti slučaj imamo i u primjeru:

*dass muss eine Kette von entsetzlichen Missverständnissen sein*³⁵

(= *entsetzliche Missverständnisse bilden eine Kette*). *Eine*

Kette von... je isto što i *eine Reihe von*, odnosno značilo bi *ein Teil von*, pa gornji primjer može značiti *von dieser Unmenge entsetzlicher Missverständnissen nur eine Kette*. Isti smo značenjski odnos imali u primjeru:

eine Scheibe von Marias Schlaf.

Za razliku od posve konkretnog autorskog kreiranja, stvaranja, odnos koji je iskazan u kreativnom atributu posve je apstraktno zamišljen.

7. Liderski atribut

Liderski atribut (*Attribut der Leaders, Attribut der Repräsentanz*) je u svojoj osnovi vrlo srodan posesivnom atributu, ali se ipak na osobit način izdvaja iz grupe posesivnih atributa. U ovom se slučaju iznimno radi o drugoj vrsti odnosa između dviju imenica povezanih partikulom *von*, tj. karakteristiku ovome atributu daje nadređena imenica, nukleus, a ne podređena imenica, kao

³³ Jaspers, *nav. dj.*, rečenica br. 3951.

³⁴ Heinz Pinkwart, *Mord ist schlecht für hohen Blutdruck*, München, 1963, rečenica br. 875.

³⁵ Pinkwart, *nav. dj.*, rečenica br. 942.

što je bio slučaj kod ostalih ranije navedenih atributa. Kao i drugi posesivni atributi i ovaj je zamjena genitiva (*Genitiversatz*). Imenica u genitivu, odnosno u konstrukciji s *von* označava neki pojam kao cjelinu za sebe (npr. državu, grad, neko udruženje i sl.), a nadređena imenica imenuje osobu, predmet ili izabranu grupu osoba, odnosno predmeta, koji u toj cjelini važe kao reprezentativni. U primjeru:

*Sonderdelegationen waren von 90 Staaten erschienen*³⁶

imenica u pluralu *Sonderdelegationen* predstavlja reprezentativni dio onih »90 država« (*90 Staaten*). Ne možemo uvijek oštro razlikovati liderski i tzv. ablativni atribut, kao što nam pokazuje primjer:

*den Gesprächen des Linkssozialisten Lord Brockway mit Vertretern von Nordvietnam und des Vietcong.*³⁷

Von Nordvietnam ovdje možemo protumačiti također i ablativno, tj. *Nordvietnam* bi bilo mjesto odakle potječu, odakle dolaze *Vertretern* (= predstavnici).

U primjeru:

*unlängst zeigte man eine Abordnung von Massai in einer landwirtschaftlichen Versuchsstelle Tanganjikas ein paar... Rinderbullen.*³⁸

dobro bi došao i genitiv, tj. *eine Abordnung der Massai*, a također i složenica *eine Massaiabordnung*, no, kao što je već ranije rečeno, u suvremenom njemačkom jeziku daje se prednost konstrukciji s *von*, naročito onda kada se radi o vlastitim imenima.

Evo još nekoliko primjera za liderski atribut:

*die Bundesvorstände von Jungsozialisten und Jungdemokraten haben... die Entscheidung von Bundespräsident Heinemann bedauert.*³⁹

*die Bitte an die Spitzen von Rundfunk und Fernsehen.*⁴⁰

U gramatikama njemačkog jezika nije se posebno obrađivala ova vrsta atributa, pa se tako ni termin liderski atribut nigdje do sada ne spominje.

³⁶ iz: *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, siječanj/veljača 1966, rečenica br. 5401.

³⁷ iz: *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, siječanj/veljača 1966, rečenica br. 5909.

³⁸ Bernhard Grzimek, *Serengeti darf nicht sterben*, Berlin, 1959, rečenica br. 3132.

³⁹ iz: *Bild der Wissenschaft*, siječanj-ožujak 1967, rečenica br. 9474.

⁴⁰ iz: *Bild der Wissenschaft*, siječanj-ožujak 1967, rečenica br. 9580.

8. Atribut nosioca svojstva

Atribut nosioca svojstva pokazuje isti značenjski odnos kao njegov prethodnik genitiv nosioca svojstva (*Genitiv des Eigenschaftsträgers*). U ovoj atributivnoj sintagmi nadređena imenica označava svojstvo a podređena imenica imenuje nosioca svojstva. U većini slučajeva nadređena imenica je supstantivirani pridjev:

*die Schäßigkeit von Maries Zimmer*⁴¹

= *Maries Zimmer ist schäßig*,

*die Neugier von Europäern*⁴²

= *Europäer sind neugierig*,

*an die Blondheit von Mädchengesichtern*⁴³

= *Mädchengesichter sind blond (hell)*,

*Wärme und Brutkraft von tausend Hühnerglucken*⁴⁴

= *tausend Hühnerglucken sind warm und brutkräftig*.

9. Atribut prikazanog objekta

Atribut prikazanog objekta također nosi naziv po genitivu prikazanog objekta (*Genitiv des dargestellten Objekts*). Odnos unutar ove atributivne sintagme jest odnos prikazivanja (*Darstellen-Verhältnis*). Imenica uvedena partikulom *von* predstavlja taj prikazani objekt (nije bitno da li se radi o predmetu ili živome biću), a nadređena imenica obično kazuje mjesto, prostor u kome se nalazi prikazani objekt, npr.:

das Bild Goethes

znači *das Bild stellt Goethe dar* (= *das Objekt auf dem Bild ist Goethe*).

Samo kod Helbiga i Busche⁴⁵ spominje se genitiv prikazanog objekta.

Ovaj atribut, slično ostalim atributima s našega popisa, pokazuje višeznačnost, tj. najviše kolidira s atributom tematike. Na primjer:

und kauft ihr ein Bilderalbum von Weimar.⁴⁶

⁴¹ Heinrich Böll, *Ansichten eines Clowns*, Köln-Berlin, 1963, rečenica br. 104.

⁴² Grzimek, *nav. dj.*, rečenica br. 2807.

⁴³ Uwe Johnson, *Das dritte Buch über Achim*, Frankfurt/M., 1961, rečenica br. 290.

⁴⁴ Erwin Strittmatter, *Ole Bienkopp*, Berlin, 1963, rečenica br. 2300.

⁴⁵ Helbig-Buscha, *nav. dj.*

⁴⁶ Strittmatter, *nav. dj.*, rečenica br. 2482.

Atributivnu sintagmu *ein Bilderalbum von Weimar* možemo tumačiti dvojako, tj.

- a) *auf den Bildern ist die Stadt Weimar dargestellt*
 b) *das Album enthält Bilder von Weimar, die Thematik des Albums sind Bilder von Weimar.*

Slični su primjeri:

*mitsamt den Tele-Aufnahmen von der winkenden Ivy,⁴⁷
 wo er ein grosses Foto von Brecht an der Wand hatte,⁴⁸
 Züpfner würde ihr ein Bild von Jacqueline Kennedy besorgen.⁴⁹*

10. Atribut geografskih pojmova

Partikula *von* kod geografskih pojmova pojavljuje se vrlo često. Genitiv umjesto konstrukcije *s von* izgledao bi nespretno, iako je u principu moguć. Geografski su pojmovi uglavnom povezani s imenima koja se upotrebljavaju bez člana, pa se zbog toga daje prednost konstrukciji *s von*. Duden precizira upotrebu opisne konstrukcije genitiva, pa kaže da su razlozi glasovne naravi. Ako imena zemalja odnosno mjesta završavaju sličnim glasom (*Zischlaut*), prednost se treba dati konstrukciji *s von*:

*die Fabriken von Chemnitz,
 die Theater von Paris.⁵⁰*

Na drugome mjestu napominje isti autor, da je opisivanje genitiva potrebno u onim slučajevima, gdje je atributivna imenica (*das attributive Substantiv*) geografsko ime (*ein geographischer Name*):

*die Museen von München,
 die Kirchen von Rom.⁵¹*

Pravim geografskim atributima smatramo međutim one slučajeve gdje čitava atributivna sintagma predstavlja jedan geografski pojam.

Na primjer:

*auf der Höhe von Trafalgar,⁵²
 mit den Vereinigten Staaten von Nordamerika,⁵³*

⁴⁷ Frisch, *nav. dj.*, rečenica br. 571.

⁴⁸ Böll, *nav. dj.*, rečenica br. 298.

⁴⁹ Böll, *nav. dj.*, rečenica br. 332.

⁵⁰ Duden, *nav. dj.*, str. 196.

⁵¹ Duden, *nav. dj.*, str. 474.

⁵² Grass, *nav. dj.*, rečenica br. 1651.

⁵³ Grzimek, *nav. dj.*, rečenica br. 2805.

der See von Bled,⁵⁴

in der Bucht von Tokio,⁵⁵

in der Wüste von Nevada.⁵⁶

Mogli bismo zaključiti da pod pojmom geografskog atributa smatramo sve one slučajeve, kod kojih je nadređena imenica čisti geografski pojam, npr. *der See, die Wüste, die Höne, die Bucht*, a imenica uvedena partikulom *von* uvijek ime grada, države, kontinenta i slično, ali je u svakom slučaju širi pojam od onoga koji imenuje nadređena imenica. Tako imamo razloga da i ovaj atribut smatramo podvrstom partitivnog atributa. Kod nekih drugih atributa pojavljuju se geografske oznake; tako npr.:

die Königin von England,

gdje se radi o liderskom, odnosno ablativnom atributu, a ne o geografskom pojmu. Kod liderskog atributa radi se isključivo o osobama, a kod geografskoga o pojmovima, dok se ablativni atribut, koji im je također vrlo srodan, može odnositi podjednako i na živa bića, predmete i pojmove. Tako pravimo razliku između:

*das grosse Floss von Kijew*⁵⁷ (= geografski atribut)

*an den Prinzen von Homburg*⁵⁸ (= liderski atribut)

die Kodiak-Braunbären von Alaska (= ablativni atribut).

11. Atribut pripadnosti

Na zanimljiv način su srodni atribut pripadnosti (*Attribut der Zugehörigkeit*) i posesivni atribut (*Possessives Attribut*). Posesivni atribut prikazuje odnos posjedovanja (*haben-Verhältnis*), a atribut pripadnosti izražava odnos pripadanja (*gehören-zu-Verhältnis*). Kod posesivnog atributa pojam iskazan nadređenom imenicom pripada pojmu iskazanom podređenom imenicom. Npr.

*eine Schwester von Justus von Liebig*⁵⁹

znači: *Justus von Liebig hat eine Schwester*,

⁵⁴ Theodor Heuss, *Erinnerungen 1905—1933*, Tübingen, 1963, rečenica br. 2787.

⁵⁵ iz: *Die Welt*, od 19. siječnja do 20. veljače 1966, rečenica br. 7571.

⁵⁶ iz: *Die Welt*, od 19. siječnja do 20. veljače, rečenica br. 7456.

⁵⁷ Grass, *nav. dj.*, rečenica br. 764.

⁵⁸ iz: *Bildzeitung*, ožujak 1967, rečenica br. 3869.

⁵⁹ Heuss, *nav. dj.*, rečenica br. 2423.

a kod atributa pripadnosti situacija je upravo obrnuta, tj. pojam iskazan podređenom imenicom pripada pojmu sadržanom u nadređenoj imenici. Npr.

*aus dem Kreise von Stefan George*⁶⁰

znači: *Stefan George gehört zu dem Kreis* (= der Kreis hat einen Stefan George, ali to se ne može reći).

U gramatikama njemačkog jezika nije pravljena razlika između posesivnog atributa i atributa pripadnosti, ali se jedino kod Helbiga i Busche⁶¹ vodi računa o ovoj razlici. Oni, naravno, govore samo o genitivskim konstrukcijama.

Evo još nekoliko primjera:

*bitt schön, bringen S'mir mein Essen auch in die Gaststube an den Tisch von dem Fräulein*⁶²

(= *das Fräulein gehört zu diesem Tisch*)

*was sie an Berlin band, war der Verwandtenkreis von Adolf Harnack und Hans Delbrück*⁶³

(= *Adolf Harnack und Hans Delbrück gehören zu dem Verwandtenkreis*).

12. Atribut produkta

Atributivna sintagma s partikulom *von*, koju smo ovdje nazvali atributom produkta, pojavljuje se prvobitno u vidu genitivske konstrukcije pod nazivom genitiv produkta (*Genitiv des Produkts*). Kod ovog atributa značenjski odnos je upravo obratan od onoga koji iskazuje autorski atribut, kao npr.:

das Werk des Dichters (genitiv)

(= autorski atribut)

der Dichter des Werkes (genitiv)

(= atribut produkta)

ili, ako se radi o konstrukciji s *von*:

die Berliner Dissertation von Waldemar Haupt

(= autorski atribut)

*der Autor von 150 wissenschaftlichen Veröffentlichungen*⁶⁴

(= atribut produkta).

⁶⁰ Heuss, *nav. dj.*, rečenica br. 2880.

⁶¹ Helbig-Buscha, *nav. dj.*, str. 523/524.

⁶² Else Jung, *Die Magd vom Zellerhof*, Hamburg, 1965, rečenica br. 647.

⁶³ Heuss, *nav. dj.*, rečenica br. 2525.

⁶⁴ iz: *Studium Generale*, prosinac 1966, rečenica br. 8325.

Z. MATULINA

Kod autorskog atributa produkt, djelo, proizvod izražen je u *nadređenoj imenici* (u navedenim primjerima *das Werk, die Berliner Dissertation*), a kod atributa produkta upravo obratno, tj. u *podređenoj imenici* (u navedenim primjerima *des Werkes, von 150 wissenschaftl. Veröffentlichungen.*)

Željka Matulina: SEMANTISCHE MÖGLICHKEITEN DES ATTRIBUTIVEN SYNTAGMAS MIT »VON«

Zusammenfassung

Präpositionalphrase mit »von« ist in der deutschen Gegenwartssprache ein überall anerkannter Genitiversatz. Die neuentstandenen Präpositionalphrasen sind Teil der Nominalsyntagmen und haben eine attributive Funktion, sind also Attribute. Innerhalb dieser Attribute kommen sehr verschiedene Bedeutungsverhältnisse zum Vorschein, und es war unsere Absicht, all diese Bedeutungsverhältnisse nach bestimmten Kriterien einzuordnen und zu beschreiben. In manchen Fällen ist es aber nicht sehr leicht, eine präzise Antwort auf die Frage zu geben, wieviel diese Präpositionalattribute semantisch autonom (autosemantisch) sind. Wir haben festgestellt, dass der grössere Teil der oben beschriebenen Attribute eine partitive Grundbedeutung hat.